

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан фізико-математичного факультету

Михайло КАЛЕНИК

« 31 » серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОБҐРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ
РИЗИКІВ

галузь знань 07 Управління та адміністрування

спеціальність 075 Маркетинг

Освітньо-професійна програма Маркетинг

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією
фізико-математичного факультету

« 31 » серпня 2023 р.

Голова _____

Оксана ОДІНЦОВА, к. фіз.-мат. наук, доц.

Суми – 2023

Розробник:

Любов СИГИДА, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Робоча програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
Протокол № 1 від «29» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри
Вікторія БОЖКОВА, д.е.н., професор, професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5,5	Освітній рівень бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
4-й			
Семестр			
8-й			
Лекції			
40 год.		8 год.	
Практичні, семінарські			
34 год.		8 год.	
Лабораторні			
год.			
Самостійна робота			
89 год.		147 год.	
Консультації:			
2 год.	2 год.		
Загальна кількість годин – 165	Вид контролю: залік		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків» є досягнення студентами транспарентного, критичного та гнучкого мислення й формування ними системи спеціальних знань і навичок, що стосуються аналізу, оцінювання й урахування економічних ризиків на підприємствах, розроблення заходів, спрямованих на їх зниження, а також здатності практичного використання отриманих знань..

Основними **завданнями** навчальної дисципліни «Маркетинг територій» є:

– розвиток професійних навичок організації процесу якісного аналізу та кількісного вимірювання ризиків і джерел їх виникнення на конкретних підприємствах, а також вибору методів їх зниження з метою зниження ризиковості їх діяльності;

– розвиток професійних навичок системного аналізу, синтезу та узагальнення у ході розроблення й представлення стратегій подолання ризиків на конкретних підприємствах.

– набуття та актуалізація здатності взаємодії з різними контрагентами на відповідних рівнях при одночасному забезпеченні мінімального рівня ризику.

Предметом навчальної дисципліни «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків» є система ризиків, що можуть виникнути в діяльності суб'єктів господарювання.

Після вивчення дисципліни «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків» здобувачі вищої освіти повинні володіти:

інтегральною компетентністю:

ІК – здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері маркетингової діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування відповідних теорій та методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

загальними компетентностями:

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК8. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК9. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК10. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами.

ЗК11. Здатність працювати в команді.

ЗК14. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

спеціальними (фаховими, предметними) компетентностями:

СК1. Здатність логічно і послідовно відтворювати отримані знання предметної області маркетингу.

СК3. Здатність використовувати теоретичні положення маркетингу для інтерпретації та прогнозування явищ і процесів у маркетинговому середовищі.

СК4. Здатність впроваджувати маркетингову діяльність на основі розуміння сутності та змісту теорії маркетингу і функціональних зв'язків між її складовими.

СК5. Здатність коректно застосовувати методи, прийоми та інструменти маркетингу.

СК6. Здатність проводити маркетингові дослідження у різних сферах маркетингової діяльності.

СК7. Здатність визначати вплив функціональних областей маркетингу на результати господарської діяльності ринкових суб'єктів.

СК8. Здатність розробляти маркетингове забезпечення розвитку бізнесу в умовах невизначеності.

СК9. Здатність використовувати інструментарій маркетингу в інноваційній діяльності.

СК10. Здатність використовувати маркетингові інформаційні системи в ухваленні маркетингових рішень і розробляти рекомендації щодо підвищення їх ефективності.

СК12. Здатність обґрунтовувати, презентувати і впроваджувати результати досліджень у сфері маркетингу.

СК13. Здатність планування і провадження ефективної маркетингової діяльності ринкового суб'єкта в крос функціональному розрізі.

СК14. Здатність пропонувати вдосконалення щодо функцій маркетингової діяльності.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків» є складовою циклу професійної підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 075 Маркетинг освітнього рівня «бакалавр».

Вивчення даної дисципліни тісно пов'язане з дисципліною «HR менеджмент», «Теорія мотивації та поведінка споживачів» та «Маркетинг інновацій» яка сприяє формуванню комплексних знань у рамках спеціальності і поглибленню професійної підготовки фахівців.

3. Результати навчання за дисципліною

Цілями навчання є підготовка фахівців, які володіють сучасним ринково-орієнтованим мисленням, теоретичними знаннями і практичними навичками, необхідними для розв'язання завдань предметної області; формування загальних та фахових компетентностей майбутніх фахівців-маркетологів.

ПРН 4	Збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та маркетингові показники, обґрунтовувати управлінські рішення на основі використання необхідного аналітичного й методичного інструментарію
ПРН 8	Застосовувати інноваційні підходи щодо провадження маркетингової діяльності ринкового суб'єкта, гнучко адаптуватися до змін маркетингового середовища

ПРН 9	Оцінювати ризики впровадження маркетингової діяльності, встановлювати рівень невизначеності маркетингового середовища при прийнятті управлінських рішень
ПРН 10	Пояснювати інформацію, ідеї, проблеми та альтернативні варіанти прийняття управлінських рішень фахівцям і нефахівцям у сфері маркетингу, представникам різних структурних підрозділів ринкового суб'єкта
ПРН 13	Відповідати за результати своєї діяльності, виявляти навички підприємницької та управлінської ініціативи
ПРН 14	Виконувати функціональні обов'язки в групі, запропонувати обґрунтовані маркетингові рішення

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ECTS	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти
A	Оцінки « відмінно » заслуговує відповідь здобувача вищої освіти, який виявляє бездоганні знання матеріалу, повноту аргументації; при цьому також враховується активність здобувача вищої освіти на практичних заняттях, виконання передбаченого програмою обсягу самостійної роботи. Відповіді на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтуються на глибокому знанні чинного законодавства, теорії та практики інноваційно-інвестиційних процесів.
B	Оцінки « дуже добре » заслуговує відповідь здобувача вищої освіти, який недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання робочої програми. Здобувач вищої освіти вміє самостійно викласти зміст основних питань програми навчальної дисципліни, виконав завдання кожної теми та поточного контролю в цілому. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтуються на знанні чинного законодавства, теорії та практики інноваційно-інвестиційних процесів.
C	Оцінки « добре » заслуговує відповідь здобувача вищої освіти, який недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв деякі теми робочої програми, не вміє самостійно викласти зміст деяких питань програми навчальної дисципліни. Окремі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому виконав не повністю.
D	Оцінки « задовільно » заслуговує відповідь здобувача вищої освіти, який засвоїв лише окремі теми робочої програми. Не вміє вільно самостійно викласти зміст основних питань навчальної дисципліни, окремі завдання кожної теми поточного контролю не виконав.
E	Оцінки « задовільно » заслуговує відповідь здобувача вищої освіти, який засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни. Виконав лише окремі завдання кожної теми поточного контролю.
FX	Оцінки « незадовільно » заслуговує відповідь, в якій допущені грубі помилки, незнання навчального матеріалу в межах програми навчального курсу; в розкритті змісту категорій здобувач допускає неправильні відповіді або зовсім не відповідає на питання; при цьому також враховується його активність на практичних заняттях, виконання передбаченого програмою обсягу самостійної роботи.
F	Оцінки « незадовільно » заслуговує відповідь здобувача вищої освіти, який мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні», може самостійно знайти в підручнику відповідь. не засвоїв більшості тем навчальної програми не вміє викласти зміст більшості основних питань навчальної дисципліни. Не виконав більшості завдань кожної теми поточного контролю в цілому.

Розподіл балів

	Розділ	Тема	Поточний контроль	Контроль самостійної роботи
Поточний контроль	РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ РИЗИКУ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ. АНАЛІЗ РИЗИКІВ	Тема 1	8	3
		Тема 2	8	2
		Тема 3	8	2
		Тема 4	8	3
		Тема 5	8	3
		Тема 6	8	2
	РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ РИЗИКІВ ТА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ	Тема 7	8	2
		Тема 8	8	3
		Тема 9	8	2
		Тема 10	3	3
Разом за темами			75	25
Загальна сума			100	

Результати навчання, здобуті у неформальній та / або інформальній освіті визначаються в системі формальної освіти у процесі опанування навчальної дисципліни в порядку визначеному Положенням про порядок визнання результатів навчання у неформальній та / або інформальній освіті в СумДПУ імені А.С. Макаренка.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Важливим елементом навчального процесу при вивченні дисципліни «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків» є **поточний контроль** рівня знань здобувачів вищої освіти, що свідчить про засвоєння вивченого матеріалу, рівень підготовки здобувачів вищої освіти для виконання передбачених завдань. Контроль знань дозволяє оцінювати та вимірювати здобуті здобувачами вищої освіти в процесі навчання знання, уміння та

навички, відіграє важливу роль у забезпеченні належного рівня підготовки фахівців.

Об'єктами поточного контролю знань здобувачів вищої освіти є:

- систематичність роботи на практичних заняттях;
- активність роботи на лекційних заняттях;
- виконання практичних завдань;
- виконання завдань для самостійного опрацювання;
- підготовка, написання та презентація індивідуальних завдань.

Поточний контроль здійснюється шляхом опитування здобувачів вищої освіти, прийняття виконаних завдань та робіт на практичних заняттях, обговорення доповідей (виступів) за темами практичних занять.

Поточний контроль здійснюється у двох формах:

- контроль систематичності та активності роботи здобувачів вищої освіти протягом семестру при вивченні програмного матеріалу дисципліни;
- проміжний контроль.

Систематичність та активність роботи здобувачів вищої освіти протягом семестру контролюється за такими напрямками:

- регулярність відвідування практичних занять;
- виступи на практичних заняттях;
- участь у обговоренні питань відповідної теми;
- відповіді на запитання викладача;
- результативність експрес-тестування та експрес-опитування;
- підготовка аналітичних оглядів з окремих питань;
- участь у студентських конференціях, олімпіадах, конкурсах за напрямками, що відповідають тематичній спрямованості дисципліни.

Завдання для проміжного контролю комплектуються з теоретичних питань, задач (розрахунково-аналітичних завдань) та тестів з відповідних тем, і є невід'ємною складовою методичного комплексу дисципліни.

Контроль самостійної роботи здобувачів вищої освіти з дисципліни передбачається на основі застосування наступних форм:

- перевірка здатності самостійно працювати над засвоєнням основних тем та питань дисципліни;
- перевірка конспектів лекцій за темами курсу, що виносяться на самостійне опрацювання;
- перевірка завдань, що самостійно виконуються здобувачами вищої освіти при підготовці до практичних занять;
- проведення тестування, виконання розрахунково-аналітичних завдань за темами навчальної дисципліни.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ РИЗИКУ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ. АНАЛІЗ РИЗИКІВ

Тема 1. Невизначеність у господарській діяльності.

Поняття невизначеності і ризику. Фактори невизначеності і ризику. Класифікація ризиків.

Тема 2. Ризик в економіці і бізнесі: сутність, види та причини.

Види підприємницьких ризиків. Фактори й елементи ризиків. Правові аспекти ризику.

Тема 3. Особисте ставлення людей до ризику.

Типи людей, виділені за ставленням до ризику. Плата за ризик. Винагорода за ризик. Керівники і їх поведінка в умовах ризику.

Тема 4. Вимірювання ризику.

Загальні принципи аналізу ризику. Ймовірність результату. Очікуване значення результату. Розкид результатів. Відносний ризик (ризик, що припадає на одиницю результату).

Тема 5. Якісний аналіз ризиків суб'єктів господарської діяльності.

Сутність і групування якісних методів оцінювання ризику. Метод мозкового штурму. Методи експертних оцінок. Методи асоціацій та аналогій. Метод Делфі. Інші евристичні методи.

Тема 6. Кількісний аналіз ризиків суб'єктів господарської діяльності.

Статистичний метод. Метод оцінки фінансової стійкості (аналізу доцільності витрат). Аналітичний метод. Метод аналізу чутливості (критичних значень). Нормативний метод. Метод аналізу ризику з використанням дерева рішень. Метод аналогій.

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ РИЗИКІВ ТА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ

Тема 7. Методи зниження ризику.

Страхування ризику. Розподіл ризику. Об'єднання ризиків. Диверсифікація. Хеджування ризику. Зниження ризику шляхом збору додаткової інформації. Резервування коштів на покриття непередбачених витрат.

Тема 8. Ризики інвестиційних рішень.

Поняття активу. Ризикові і безризикові активи. Взаємозв'язок ризику і прибутку. Поняття коефіцієнта чутливості (показника систематичного ризику) і його застосування при формуванні інвестиційного портфеля. Ризики інвестиційних проектів і методи їх зниження.

Тема 9. Урахування ризику при прийнятті управлінських рішень.

Управління і ризик: основні поняття. Прийняття рішень в умовах неповної інформованості про характеристики економічного середовища (гра з природою). Прийняття рішень в умовах активної протидії економічного середовища (конфліктні ситуації). Прийняття рішень в умовах незворотності вибору.

Тема 10. Основи ризик-менеджменту.

Загальні положення ризик-менеджменту та його структурна схема. Правила ризик-менеджменту. Організація процесу управління ризиками. Методи управління економічними ризиками та оцінка ефективності їх застосування. Стратегія ризик-менеджменту. Стратегічне планування та прогнозування економічного ризику на підприємстві.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Розподіл годин						Розподіл годин					
	Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
	Усього	Лекції	Практичні	Лабораторні	Консультації	Самостійна робота	Усього	Лекції	Практичні	Лабораторні	Консультації	Самостійна робота
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ РИЗИКУ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ. АНАЛІЗ РИЗИКІВ												
Тема 1. Невизначеність у господарській діяльності	17	4	4			9	14					14
Тема 2. Ризик в економіці і бізнесі: сутність, види та причини	17	4	4			9	15	1				14
Тема 3. Особисте ставлення людей до ризику	17	4	4			9	14					14
Тема 4. Вимірювання ризику	17	4	4			9	18	1	2			15
Тема 5. Якісний аналіз ризиків суб'єктів господарської діяльності	17	4	4			9	16	1				15
Тема 6. Кількісний аналіз ризиків суб'єктів господарської діяльності	17	4	4			9	19	2	2			15
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ РИЗИКІВ ТА РИЗИК-МЕНДЖМЕНТ												
Тема 7. Методи зниження ризику	17	4	4			9	19	2	2			15
Тема 8. Ризики інвестиційних рішень	15	4	2			9	15					15
Тема 9. Урахування ризику при прийнятті управлінських рішень	15	4	2			9	15					15
Тема 10. Основи ризик-менеджменту	16	4	2		2	8	20	1	2		2	15
ВСЬОГО:	165	40	34		2	89	165	8	8			147

Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ РИЗИКУ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ. АНАЛІЗ РИЗИКІВ			
1.	Невизначеність у господарській діяльності	4	
2.	Ризик в економіці і бізнесі: сутність, види та причини	4	
3.	Особисте ставлення людей до ризику	4	
4.	Вимірювання ризику	4	2
5.	Якісний аналіз ризиків суб'єктів господарської діяльності	4	
6.	Кількісний аналіз ризиків суб'єктів господарської діяльності	4	2
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ РИЗИКІВ ТА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ			
7.	Методи зниження ризику	4	2
8.	Ризики інвестиційних рішень	2	
9.	Урахування ризику при прийнятті управлінських рішень	2	
10.	Основи ризик-менеджменту	2	2
	Разом	34	8

7. Рекомендовані джерела інформації

Основна:

1. Скопенко Н.С., Федулова І.В., Мазник Л.В., Кириченко О.М., Удворгелі Л.І. Економічні ризики: методи вимірювання та управління : навчальний посібник / за заг. ред. Скопенко Н.С. Київ : НУХТ, 2021. 344 с.
2. Стешенко О.Д. Ризикологія : навч. посібник. Харків : УкрДУЗТ, 2019. 180 с.
3. Бугріменко Р.М., Смірнова П.В. Ризикологія : навч. посіб. Харків : ТОВ «Видавництво «Форт», 2022. 148 с.
4. Hopkinson M. Risk identification: a brief guide. *PM World Journal*. March 2022. Vol. XI, Issue 3. 3 p.
5. Kumar Sonjai. Introduction to Risk Management. Chapter 1. Preprint. May 2022. DOI: 10.13140/RG.2.2.11075.27689
6. Сигида Л.О., Божкова В.В., Мірошніченко С.П. Підходи до систематизації методів управління економічними ризиками промислових підприємств. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Випуск 5 (05). С. 128-133.
7. Syhyda L., Zakharkina L., Tiutiunyk I. Drivers, trends and risks in Industry 4.0. New trends in the economic systems management in the context of modern global challenges : scientific edited by M. Bezpartochnyi // VUZF University of Finance, Business and Entrepreneurship. – Sofia: VUZF Publishing House “St. Grigorii Bogoslov”, 2020. Vol. 2. P. 82-91.

Додаткова:

1. Sidorenko A., Demidenko E. Guide to Effective Risk Management 3.0. 2017. 104 p.
2. Галан О.Є. Концептуальні аспекти управління ризиками інноваційних проєктів та персоналом при впровадженні енергоефективних технологій. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2018. № 1. С. 196-206. DOI: 10.21272/mmi.2018.1-14.
3. Jain R., Nauck F., Poppensieker T., White O. Meeting the future: Dynamic risk management for uncertain times. *McKinsey & Company*. November 17, 2020. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/risk-and-resilience/our-insights/meeting-the-future-dynamic-risk-management-for-uncertain-times>
4. Балджи М.Д. Економічний ризик та методи його вимірювання. Навчальний посібник. Харків: Промарт, 2015. 300 с.

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

Програмне забезпечення (для підтримки дистанційного навчання, Інтернет-опитування та ін.).

Мультимедіа, відео- і звуковідтворювальна, проєкційна апаратура (відеокамери, проєктори, екрани, смарт дошки тощо).